

A vonat Nagykőrös felől beér a ceglédi állomásra. A pályaudvar egy nagy sárga kavalkád. A vagonokból kipotyogott repce szárba szökken és virágzik. Mert a repce a nóta szerint is „sárgát virágzik”. Mindent ellep, a sínek közötti bazaltsávot, az épületek közötti udvarokat. Vasutasok szállnak be a kupéba, nézik a pályaudvart és a repceinvázióról lamentálnak. Elegendő van az egészsből. Az egyik a repce latin nevét is tudja: *brassica napus*. Aztán a vonat tovább megy Pest felé, de a többi állomáson is ugyanaz a helyzet.

„Deutsch-Englisch-Denglisch”

Az angol nyelv az egész világon terjeszkedik. Az invázió megállíthatatlannak tűnik. Sok országban a második nyelv szerepét játssza, az iskolákban ma már szinte mindenütt az első idegen nyelv. Ha valamilyen új használati tárgy, sportág, divatcikk napvilágot lát, a nyelvek egyből az angol kifejezést kezdik el használni rá. Keverékszavak jönnek létre, kifacsart, idomtalan képződmények, melyeknek semmi közük az adott nyelv strukturális sajátosságaihoz, kulturális kötődéséhez. A németben nemes egyszerűséggel ezeket „Denglischnek” nevezik, ami egyúttal arra is utal, hogy a Német Akadémia feltartott kezekkel áll az inváziós roham előtt.

Az angol legyőzi a többi nagy nyelvet, szoros összefüggésben áll a globalizációval, amely mellesleg az egész világot legyőzi. Régebben is volt „lingua franca”, általános kommunikációs eszköz, amit mindenki értett, s amely mély gyökerekből táplálkozott, az antikvitásból, Róma egykori virágzása adta évszázadokig az éltető nedvet. A francia, amely a latinból jött, évszázadokig töltötte be a diplomácia által rárótt hivatását. Jól. De sem a latin, sem a francia nem akarták elnyelni a világot. Nem kellett olyan fogalmakat alkotni sehol sem, hogy Denglisch. Ezek a klasszikus nyelvek csupán szolgálták az államot és az embereket, a francia később a nemzeteket. Aztán valahonnan a szőnyeg alól előbújt az angol. Olyannyira észrevétlenül és későn, hogy a híres bécsi Keleti Akadémián, a diplomataképzés Mekkájában csupán a századfordulón lett alternatív (!) tantárgy.

Nyelvi relativizmus

Edward Sapir és Benjamin Lee Whorf arról értekeztek a múlt században, hogy a nyelvhasználat csupa relativitás. Az anyanyelv sem csak arra való, hogy elmondjuk, amire gondolunk, hanem gondolkodásunk milyenségével van összekötve. Hogyan látjuk a világot? Mindenki máshogy. Az eszkimók több tucat kifejezést használnak a hóra. Egy kevésbé ismert népcsoport, a hopi indiánok nyelvében csak jelen idő van, nincs se múlt se jövő, Európában több igeidő variálható. Az európai civilizációban az idő drága kincs, a hopiknál nincs jelentősége. Az araboknak több száz szavuk van a tevére, némely alaszakai indián talán magát a tevét sem ismeri. És lehetne sorolni a végtelenségig. Mindenki mást vesz észre a világból.

Az angol a mai világban ezt a nyelvi relativitást, a *sokszínűséget* robbantja szét.

És ezzel kárt csinál. A nyelv, amit nap mint nap használok, akaratlanul is módosítja a gondolkodásomat. Más leszek, és a dédunokáim sokkal másabbak lesznek, mint én. Felsejlik a nemzethalál múlt századi romantikája, Tóth Árpád destruktív gondolatai az aquincumi kocsmasztalnál. És mindez történik úgy, hogy a nagy tömegek az angolt hasznossági okokból önként és dalolva tanulják. Ellentétben azzal, ami boldogult ifjúkoromban volt az oroszral, amit mindenki utált, de nagyon. Az emberi személyiség az orosz nyelv kóros nem tanulásával védekezett, az angoltanulással önként hajtja hurokba a fejét. A globalizációnak sikerült az, ami a Vörös Hadseregnek sohasem sikerült volna.

Frankofónia

Vannak szervezetek, amelyek kétségbeesetten veszik fel ez ellen invázió ellen a harcot. Ilyen a Frankofónia, amely megpróbálja megragadni a veszett fejsze nyelét. Több-kevesebb sikerrel. A szervezet hivatalos neve Frankofónia Nemzetközi Szervezete (OIF) (Organisation internationale de la Francophonie). Meglehetősen terebélyes hálózat, van 55 tagállama, mellettük sok támogató ország, köztük hazánk is. Nem kell az, hogy az ország nyelve a francia legyen, elég, ha csak például az illető ország történelme valamennyire összefonódott Franciaország történelmével.

Megpróbálják a lehetetlent, támogatni a francia nyelvet, hogy legyen megint nemzetközi nyelv, a globalizáció keretei között is használatos legyen. A gyakorlatban a mozgalom nem tud mit tenni az ellenszél megfékezésére. Még a francia forradalom híres jelszavát is bevetik némileg aktualizálva. Az 1970-ben alapított modern értelemben vett Frankofónia mottója „egyenlőség, komplementaritás, szolidaritás” (égalité, complémentarité, solidarité). A frankofón mozgalom háttere az emberközpontság, humanista értelme van. Az angolszász világból kinövő, az angol nyelvet nagy tömegben mint jelzőrendszert használó nyelviskolai „vulgárangol” legyőzhetetlen. Nem érdekes a kulturális meghatározottság, a lényeg, hogy a másik úgy ahogy megértse, amit mondok, a közvetítő közeg lehetne akár az eszperantó is, vagy valami a siketek gesztikulatív nyelvéhez hasonló kommunikációs rendszer. A Corvinuson eredetileg három modulban oktatták a nyelvet: grammatika, országismeret (tehát a tulajdonképpeni kultúra), végül a gazdasági szaknyelv. Ez a modulrendszer már húsz évvel ezelőtt megszűnt. A helyzet mára odáig fajult, hogy egyes intézetekben a tanárok adatait az ajtókon *csak* angolul adják meg.

„Birodalmi” nyelvtanár

Az angol hihetetlen előretörése az Egyesült Államok gazdasági és politikai növekedésével és a globalizációban betöltött meghatározó szerepvállalásával áll összefüggésben. Nem azért, merthogy az angol szerkezetileg, funkcionálisan, stilisztikailag alkalmasabb lenne arra a feladatra, amit jelenleg betölt. Egy birodalom, amely egy másik birodalmat határoz meg alapjaiban, a globalizált világot. Az a szó, hogy

„birodalmi” nemcsak a nagy államok bürokráciájára, politikai és állami jelképeire, közlekedési vállalataira, intézményeire alkalmazható, hanem bizonyos *foglalkozásokra* is. Ilyen a nyelvtanár. A Corvinuson még némettanszékes korszakomban köröztetett az egyik angolos kolléga egy olyan átfabrikált latin közmondást, hogy „Extra linguam anglicam non est vita, si est vita, non est ita.” „Nincs élet az angol nyelven kívül, s ha van, az nem ugyanaz.”

A nagy birodalom világnyelvét oktató tanerő sokszor bizonyos fensőbbrendűséget érez a többivel szemben. Az oroszral sem volt más a helyzet anno, a különbség csupán annyi, hogy ezt a birodalmi tudatot, amennyiben valakinél megvolt, senki sem respektálta. De mivel az oroszórák száma a többszöröse volt a többinek, nagy pedagógus csoport tudta ráépíteni az egzisztenciáját. (Nem tudok ellenállni a kísértésnek, hogy idézzem a korabeli pesti viccet: „Milyen tantárgyakat oktatnak a pásztoriskolában? Kihajtás, behajtás, orosz.) Ez a kvázi birodalmi tudat és egzisztencia aztán 1991-ben vészesen megígott.

De mi, a németesek, az outsider nyugalmában ringathattuk magunkat. Tudtuk, hogy belőlünk senki sem akar birodalmi tanerőt faragni. Minket versenyen kívülre helyezett nem kisebb tényező, mint maga a történelem. J. J., a pesti bölcsészkar akkori sztár-professzora mondta egyszer nekünk, elsőéveseknek: „Önök hagyjanak fel minden reménnyel. Az által, hogy Önök ezt a szakot választották, egy bélyeget viselnek a homlokukon. Talán még én is.” (J. J.-t 1945 tavaszán egy szovjet katona szedte ki Auschwitzban egy hullahegyből, mert észrevette, hogy a szemhéja megribben.)

Karón a varjú

A civilizáció az időben hosszú hullámot jelent. Birodalmak jönnek, mennek, de a civilizáció sokáig fennmarad. Ilyen az európai civilizáció. Szülőhazája a kontinens. 1945 után a szovjet hódítással bejött Európába a Huntington által pravoszláv civilizációnak nevezett idegen gondolkodás, ráadásul a bolsevizmus emberidegen köntösében. Nem volt népszerű, meg is bukott. Bukásával az orosz nyelvtanárok nagy tömege is nehéz helyzetbe került. Az akkori Antall-kormánynak lépni kellett. Pénzt szabadítottak fel abból a célból, hogy az orosz tanárokból valamilyen más nyelvtanárt csináljanak. Nyilvánvaló, hogy a jelentkezések nagy száma miatt az angol tették az első helyre. A második – *horribile dictu* – a német lett, abból következően, hogy akkor még pislákkolt valami abból a téveszméből, hogy Közép-Európa egyezményes nyelve mégiscsak a német.

Megalakultak a szakok, megalakították a csoportokat. Körükben nem terjengett túl a hurrá-optimizmus. Leharcolt csapatok jelentek meg a színen, megélhetésükért aggódó háromgyerekes családfők, állásuk megtartásáért harcoló iskolai igazgató-helyettesek, politikailag kompromittálódott funkcionáriusok. A tanterv mindenre kiterjedt, a nyelv kulturális meghatározottságára főleg. Hogy meg tudják fogalmazni németül a körülöttük lévő világot. Mind a természetit, mind a társadal-

mit. A feladat nem volt könnyű: kolléga oktatott kollégát. A régi helyett egy újfajta világnézet kialakítása lett a cél, miközben az oktatók világnézete is formálódott. A képzés vége felé a csoporttagok arcán kisimultak a ráncok, felegyenesedett a járásuk, határozottabb lett a hangjuk magukkal az oktatókkal szemben is. Corvinuszos tanári pályám egyik legnehezebb, egyúttal legszebb szakasza volt az a tíz év az orosz átképzésben.

A civilizáció a nagy, átfogó szakasz, a hosszú távú hullám, a birodalmak jönnek-mennek. Jelenleg az Egyesült Államok ott áll a globalista világbirodalom élén, de már beszélnek négy és öt központú világról is. Repedezni kezd a büszke bástya. Kötcsén, a birtokon ma is látok dolmányos varjat rászállni a karó tetejére. Egy darabig sikerül is, de a karó teteje egy kis felület, megállni nehéz rajta. Egy idő után illegés-billegés kezdődik, ezt követi a szárnycsattogási manőver, majd miután ez is kényelmetlen, nem marad más hátra, mint az, hogy feladja a harcot és átrepül valamilyen biztonságosabb faágra.

Nem elképzelhetetlen, hogy Amerika – tekintve az amerikai társadalom mélyülő válságát – másfél évtized múlva átadja a szupremáciát másnak. Például Kínának. Nem teljesen kóbor híresztelések: az amerikai csúcsgazdasági elit gyerekei mellé kínai gyerekeket fogad játszótársul. Hadd szokják a jövőendő „főnökség” nyelvét, szokásait. Megszűnik az angol jelenlegi abszolút primátusa? De mi lesz az angoltanárokkal? Nincs más megoldás, mint az átképzés. Jelen sorok írója – amennyiben kilencven éves korában szellemileg és fizikailag még ép – örömmel vállalja az angoltanárok némettanárrá való átképzését.

Ország László: Földforgó, 02